Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0826U000563

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 14-03-2026

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Патруль Марія Вікторівна
2. Mariia V. Patrul

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 053

Назва наукової спеціальності: Психологія

Галузь / галузі знань: соціальні та поведінкові науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Психологія

Дата захисту: 17-03-2026

Спеціальність за освітою: Психологія. Міжнародний бізнес

Місце роботи здобувача: Державне некомерційне підприємство "Державний університет "Київський авіаційний інститут"

Код за ЄДРПОУ: 45853942

Місцезнаходження: просп. Гузара Любомира, Київ, 03058, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 11928

Повне найменування юридичної особи: Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Код за ЄДРПОУ: 44807628

Місцезнаходження: вул. Пирогова, Київ, 01601, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Код за ЄДРПОУ: 44807628

Місцезнаходження: вул. Пирогова, Київ, 01601, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 15.21.51, 15.81.21

Тема дисертації:

1. Формування образу “Я-професійного” у студентів авіаційних спеціальностей
2. Formation of the Professional Self-Image in Students of Aviation Specialties

Реферат:

1. Дисертація присвячена вивченню формування образу “Я-професійного” у студентів авіаційних спеціальностей. У дисертаційному дослідженні здійснено науково-теоретичний аналіз та емпіричне дослідження формування образу “Я-професійного” у студентів авіаційних спеціальностей та психологічних чинників, що зумовлюють його розвиток. Висвітлено організаційно-методичні засади проведення емпіричного дослідження, описано результати констатувального та формувального експериментів, виявлено психологічні чинники, які впливають на рівень формування образу “Я-професійного” у майбутніх авіафахівців, обґрунтовано та апробовано програму формування образу “Я-професійний” у студентів авіаційних спеціальностей. Розглянуто ключові поняття дисертаційного дослідження такі, як “образ Я”, “образ “Я-професійний””, “компетентність”, “професійне становлення”, “професійна підготовка”, “професійна відповідальність” та ін. Визначено поняття “образ “Я-професійний”” як комплексне відображення

особистісного ставлення індивіда до себе, як професіонала в галузі авіації, який є відносно динамічним в межах свідомості людини протягом тривалого періоду, а також зумовлює стратегії поведінки та самореалізації у професійній сфері. Здійснено психологічний аналіз особливостей професійної діяльності авіаційних фахівців (пілотів, авіаційних інженерів, диспетчерів тощо). Теоретично визначено, що їх діяльність належить до високовідповідальних, ризикових і технологічно складних професій, що потребують розвиненої саморегуляції, емоційної стійкості, усвідомлення власних компетентностей, адаптивності особистості в складних умовах та готовності до прийняття рішень. Проведений теоретичний аналіз наукових робіт та специфіки авіаційної галузі дозволив нам окреслити структурні компоненти образу "Я-професійного": когнітивний, емоційно-оцінний, поведінковий та виділити змістовні критерії та показники: □ критерієм когнітивного компоненту є самосвідомість, особистісна рефлексивність із показниками – професійна самоідентифікація, "діяльне Я", "рефлексивне Я", "соціальне Я", "комунікативне Я", рефлексивність, ретроспективна рефлексія діяльності, ситуативна і проспективна рефлексії, рефлексія спілкування; □ критерієм емоційно-оцінного компоненту є самооцінка та рівень домагань, самоставлення, емоційна врівноваженість із показниками – рівень самооцінки, рівень домагань, різниця між рівнем самооцінки та рівнем домагань, самоповага, аутосимпатія, самоприниження, рівень прояву емоційної врівноваженості; □ критерієм поведінкового компоненту є саморегуляція, готовність до дій із показниками - загальний рівень саморегуляції, планування, моделювання, програмування, оцінювання результатів, гнучкість, самостійність, готовність до ризику, раціональність. За допомогою комплексу психодіагностичних методик емпірично досліджено особливості розвитку структурних компонентів образу "Я-професійний" у студентів авіаційних спеціальностей та виявлено їх динаміку. Встановлено, що зазначений феномен перебуває на етапі активного становлення та загалом характеризується середнім рівнем прояву його структурних компонентів. Виявлено неоднорідність формування когнітивного компонента, зокрема обмежену вираженість професійної самоідентифікації у частини респондентів. Уявлення студентів про власну професійну роль поступово ускладнюється впродовж навчання, втім для здобувачів бакалаврського рівня, воно залишається недостатньо конкретизованим. Також зафіксовано недостатній рівень сформованості особистісної рефлексивності. Проаналізовано емоційно-оцінний компонент образу "Я-професійного", який виявляє суперечливі тенденції розвитку. Виявлено, позитивну динаміку самоповаги та позитивного ставлення до себе, разом з тим – посилюються прояви завищеної самооцінки, нереалістичних домагань і емоційної нестійкості на старших курсах навчання. Такі особливості можуть ускладнювати процес професійного становлення в умовах підвищеної психоемоційної напруженості авіаційної діяльності. Охарактеризовано поведінковий компонент образу "Я-професійного", який загалом відповідає середньому рівню розвитку та демонструє позитивні зміни у сформованості саморегуляції. Водночас готовність до ризику та раціональність поведінкових рішень мають переважно помірний характер прояву. Зроблено висновок, що образ "Я-професійний" у студентів авіаційних спеціальностей загалом знаходиться на середньому рівні розвитку, проте відзначається нерівномірністю та фрагментарністю формування його структурних компонентів у значної частки студентів авіаційних спеціальностей. Теоретично обґрунтовано та емпірично визначено психологічні чинники формування образу "Я-професійний" у студентів авіаційних спеціальностей: інтеральний локус контролю, досягнута позитивна ідентичність, хороша нервово-психічна стійкість, внутрішня мотивація, дисциплінарна відповідальність і раціональність.

2. The dissertation is devoted to the study of the formation of the "professional self-image" in students of aviation specialities. The research includes a scientific and theoretical analysis as well as an empirical investigation of the formation of the "professional self-image" in students of aviation specialities and the psychological factors that determine its development. The organizational and methodological principles of conducting the empirical research are presented; the results of the ascertaining and formative experiments are described; psychological factors influencing the level of formation of the "professional self-image" in future aviation specialists are identified; and a programme for the formation of the "professional self-image" in students of aviation specialities is substantiated and tested. The key concepts of the dissertation research are examined, including "self-image", "professional self-image", "competence", "professional development", "professional training", "professional responsibility", and

others. The concept of the “professional self-image” is defined as a complex reflection of an individual’s personal attitude toward oneself as a professional in the field of aviation, which is relatively dynamic within human consciousness over a prolonged period of time and determines behavioural strategies and self-realization in the professional sphere. A psychological analysis of the professional activities of aviation specialists (pilots, aviation engineers, air traffic controllers, etc.) was conducted. It has been theoretically established that these activities are highly responsible, risky, and technologically complex, requiring well-developed self-regulation, emotional stability, awareness of one’s professional competencies, adaptability in challenging conditions, and decision-making readiness. A theoretical analysis of scientific literature and the specifics of the aviation industry allowed us to outline the structural components of the “professional self” image: cognitive, emotional-evaluative, and behavioural, and to identify relevant criteria and indicators: ▫ The cognitive component criterion is self-awareness and personal reflectivity, with indicators including professional self-identification, the “active self,” “reflective self,” “social self,” “communicative self,” general reflectivity, retrospective, situational, and prospective reflection on activities, as well as reflection on communication. ▫ The criterion of the emotional-evaluative component is self-esteem and the level of aspirations, self-attitude, and emotional stability, with indicators including overall level of self-esteem, level of aspirations, the discrepancy between self-esteem and aspirations, self-respect, self-sympathy, self-deprecation, and the degree of emotional balance. ▫ The criterion of the behavioural component is self-regulation and readiness for action, with indicators including overall level of self-regulation, planning, modeling, programming, evaluation of outcomes, flexibility, independence, risk readiness, and rationality of actions. Using a set of psychodiagnostic methods, the features of the development of the structural components of the “professional self” image in students of aviation specialties were empirically investigated, and their dynamics were identified. It was established that this phenomenon is at the stage of active formation and is generally characterized by a moderate level of manifestation of its structural components. The cognitive component was found to be unevenly developed, with limited expression of professional self-identification in a portion of respondents. Students’ understanding of their professional role gradually becomes more complex throughout their studies; however, for undergraduate students, this understanding remains insufficiently concretized. Additionally, an insufficient level of personal reflectivity was observed. The emotional-evaluative component of the “professional self” image was analyzed, revealing contradictory trends in its development. A positive dynamic in self-respect and a favorable attitude toward oneself was observed; however, manifestations of inflated self-esteem, unrealistic aspirations, and emotional instability increased in students at advanced stages of their studies. Such characteristics may complicate the process of professional formation under the conditions of heightened psycho-emotional stress in aviation activities. The behavioural component of the “professional self” image was characterized as generally corresponding to a moderate level of development and demonstrated positive changes in the formation of self-regulation. At the same time, risk readiness and the rationality of behavioural decisions remained predominantly moderate.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Нове вирішення актуального наукового завдання

Публікації:

- 1. Патруль М. В. Образ «Я-професійний» як складова професійної ідентичності майбутнього фахівця. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія. 2022. Вип. 1 (20). С. 111–118. DOI: https://doi.org/10.18372/2411-264X.20.16923

- 2. Патруль М.В. Методичний інструментарій для дослідження образу «Я-професійного» у студентів авіаційних спеціальностей. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія: 2024. Вип. 1 (24). С. 73–79. DOI: https://doi.org/10.18372/2411-264X.25.19359
- 3. Патруль М. В. Психологічні особливості прояву та динаміки емоційно-оцінного компонента образу «Я-професійний» студентів авіаційних спеціальностей. Журнал сучасної психології. 2025. № 4. С. 86–93. DOI: https://doi.org/10.26661/2786-7471/2025-4-10
- 4. Патруль М., Долинська Л. Психологічний супровід розвитку образу «Я-професійний» у студентів авіаційних спеціальностей. Вісник КАІ. Серія: Педагогіка. Психологія. 2025. № 2 (27). С. 75–81. DOI: https://doi.org/10.18372/2411-264X.27.20725
- 5. Патруль М.В., Долинська Л.В. Психологічні особливості прояву та динаміки когнітивного структурного компоненту образу "Я-професійний" студентів авіаційних спеціальностей. Вісник Національного університету оборони України. 2026. № 1 (21).
- 6. Патруль М. В. Особливості образу «Я-професійного» у студентів різних спеціальностей. Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету : матеріали звітної наук.-практ. конф. (13–17 трав. 2019 р.) / за ред. І. І. Дробота. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. С. 121–125.
- 7. Патруль М. В. Теоретичні аспекти дослідження образу «Я-професійного» у психологічній науці. ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки : тези доп. XIX Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених і студентів (1–5 квіт. 2019 р., м. Київ). Київ : НАУ, 2019. Т. 1. С. 310–311
- 8. Патруль М. В. Специфіка образу «Я-професійного» в психологічних дослідженнях. Освіта і наука – 2023 : зб. наук. пр. звіт.-наук. конф. студентів та аспірантів (3–7 квіт. 2023 р., м. Київ). Київ, 2023. С. 213–215. URL: https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/40085
- 9. Патруль М. В. Психологічні аспекти образу «Я-професійний» у становленні майбутнього фахівця. ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки : тези доп. XXIII Міжнар. наук.-практ. конф. (4–7 квіт. 2023 р., м. Київ). Київ, 2023. Т. 1. С. 335–336.
- 10. Патруль М. В. Проблема особистісно-професійних якостей майбутніх фахівців авіаційних спеціальностей у психологічній науці. ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки : тези доп. XXIV Міжнар. наук.-практ. конф. (2–5 квіт. 2024 р., м. Київ). Київ, 2024. Т. 1. С. 360–364.
- 11. Патруль М., Бондар М. Психологічні особливості образу «Я-професійного». Сучасна наука та освіта: новітня соціокультурна проекція : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2024. С. 163–169.
- 12. Патруль М. В. Самосвідомість як показник когнітивного компонента образу «Я-професійний» студентів авіаційних спеціальностей. Актуальні проблеми вищої професійної освіти : тези доп. XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (24 квіт. 2025 р., м. Київ). Київ : ДУ КАІ, 2025. С. 143–147.
- 13. Патруль М. В. Професійна відповідальність як чинник формування образу «Я-професійний». ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Соціально-гуманітарні науки : тези доп. XXV Міжнар. наук.-практ. конф. (1–4 квіт. 2025 р., м. Київ). Київ : КАІ, 2025. Т. 1. С. 400–401.
- 14. Патруль М. В., Долинська Л. В. Компетентнісний підхід до розвитку образу «Я-професійний» у студентів авіаційних спеціальностей. Збереження психічного здоров'я особистості: турбуємось про сьогодення – плекаємо майбутнє : зб. наук. 14 пр. III міжвуз. круглого столу (30 жовт. 2025 р., м. Київ). Київ, 2025. С. 110–113. URL: https://enpuir.udu.edu.ua/handle/123456789/49970
- 15. Патруль М. В., Долинська Л.В. Психологічний супровід професійного самовизначення студентів авіаційних спеціальностей. Актуальні проблемипідготовки психологів до врегулювання конфліктів: збірник матеріалів учасників II науково-практичного круглого столу (11 грудня 2025 року, м. Київ) [Електронне видання] / ред.колегія: Матяш-Заяц Л.П., Темрук О.В. Київ, 2025. С. 47-50 с. URL: https://enpuir.udu.edu.ua/handle/123456789/50676

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Долинська Любов Василівна
2. Liubov V. Dolynska

Кваліфікація: к.психол.н., професор, 19.00.07

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-1817-1102

Додаткова інформація: https://scholar.google.com.ua/citations?user=2HfROiUAAAAJ; https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57216884363; https://www.webofscience.com/wos/author/record/37306572

Повне найменування юридичної особи: Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Код за ЄДРПОУ: 44807628

Місцезнаходження: вул. Пирогова, Київ, 01601, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Нежинська Олена Олександрівна
2. Olena O. Nezhynska

Кваліфікація: к.психол.н., доц., 19.00.07

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-0800-356X

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"

Код за ЄДРПОУ: 02070921

Місцезнаходження: проспект Берестейський, Київ, 03056, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Шевченко Наталія Федорівна
2. Nataliia F. Shevchenko

Кваліфікація: д.мед.н., професор, 19.00.07

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-5297-6588

Додаткова інформація: https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210214638; https://www.webofscience.com/wos/author/record/I-2214-2018; https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=lNA_gYAAAAAJ

Повне найменування юридичної особи: Запорізький національний університет

Код за ЄДРПОУ: 02125243

Місцезнаходження: вул. Університетська, Запоріжжя, Запорізький р-н., 69011, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Бігун Неля Іванівна
2. Nelia I. Bihun

Кваліфікація: к.психол.н., доц., 19.00.07

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-1767-5181

Додаткова інформація:
https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=list_works&hl=uk&user=bdZqaN0AAAAJ

Повне найменування юридичної особи: Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Код за ЄДРПОУ: 44807628

Місцезнаходження: вул. Пирогова, Київ, 01601, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Ханецька Тетяна Іванівна
2. Tetiana Khanetska

Кваліфікація: к. психол. н., доцент, 19.00.07

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-9767-5116

Додаткова інформація: https://scholar.google.com.ua/citations?user=NYLnRPkAAAAJ&hl=uk

Повне найменування юридичної особи: Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Код за ЄДРПОУ: 44807628

Місцезнаходження: вул. Пирогова, Київ, 01601, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради	Булах Ірина Сергіївна
Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Булах Ірина Сергіївна
Відповідальний за підготовку облікових документів	Кліваденко Наталія Іванівна
Реєстратор	Юрченко Тетяна Анатоліївна
Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності	Юрченко Тетяна Анатоліївна